

УДК 336.77.01 / 777

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ЩОДО КЛАСИФІКАЦІЇ ФОРМ КРЕДИТУ

О.М. Калівошко, кандидат економічних наук

Досліджено теоретичні засади щодо класифікації форм кредиту. Запропоновано вважати основними класифікаційними критеріями форм кредиту такі: грошову; товарну.

Кредит, форми кредиту, зміст форм кредиту.

Постановка проблеми. Рівень розвитку економічної системи міцно взаємопов'язаний з рівнем розвитку кредитних відносин, завдяки яким вирішується різноманітні економічні, політичні, соціальні проблеми зокрема та загальносуспільні загалом [14, с. 495].

Кредиту та аспектам які всебічно його охоплюють була присвячена не одна тисяча наукових праць, проте віддаючи їм належне, ряд запитань пов'язаних з ними залишається до кінця невиясненими. Одним з таких запитань є важливе запитання, з одної сторони зрозуміле, а з іншої суперечливе, щодо кількості та сутності форм кредиту [15, с. 125-126]. Оскільки важко віднайти навіть два джерела, в яких давалось би однаково трактування сутності та форм і видів кредиту. І справа не тільки в різній їх кількості, а й у тому, що нерідко одне й те саме поняття одні автори називають формами кредиту, інші – видами, і навпаки. Деякі автори говорять лише

про форми кредиту і зовсім не згадують про види. Такий різнобій може негативно впливати на практику організації кредитування, зокрема на розроблення її нормативно-інструктивного забезпечення [9, с. 468], тому саме дослідженню теоретичних засад щодо класифікації форм кредиту було вирішено присвятити дану працю.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Вагомий внесок у дослідження проблемних питань кредиту та розробку рекомендацій щодо їх вирішення здійснили такі відомі вітчизняні та зарубіжні вчені, як Н. Версаль, С. Галіцкая, А. Гальчинський, М. Дем'яненко, Б. Івасів, М. Крупка, О. Лаврушин, І. Лютий, А. Мороз, М. Савлук, А. Сєліщев, В. Тарасов та інші.

Метою статті є дослідження теоретичних засад щодо класифікації форм кредиту.

Результати досліджень і обговорення. Здійснивши аналіз наукових праць, ми дійшли висновку, що питання які стосуються форм кредиту є дискусійними. Класифікації переважної більшості авторів відрізняються від колег, як кількістю самих форм кредиту, так і їх наповненням, тобто назвою, трактуванням змісту, значенням, позицією.

Наприклад, авторський колектив під керівництвом М. Савлука зазначає, що форм кредиту може бути дві – товарна й грошова, вони визначають лише загальні контури кредиту і не зачіпають його внутрішньої структури [9, с. 469].

В свою чергу авторський колектив під керівництвом С. Кручка, класифікує форми кредиту насамперед розрізняючи також грошову та майнову (товарну) форми, проте, він поділяє грошову форму на:

- вексельну;
- облігаційну;
- овердрафт [6, с. 46-48].

Російський вчений А. Сєліщев відмічає, що форми кредиту, як правило, тісно пов'язані з конкретним кредитором і сформував дві класифікації форм кредиту [18, с. 84-86].

У відповідності з першою класифікацією кредит може приймати сім форм:

- лихварську;
- комерційну;
- банківську;
- державну;
- споживчу;
- іпотечну;
- міжнародну [18, с. 82].

Згідно другої класифікації він виділяє дві основні форми:

- комерційну;
- банківську [18, с. 82].

Такою ж є думка Н. Малахової, яка наголошує, що існує дві основні форми кредиту:

- банківська;
- комерційна [16, с. 23].

Які вона розрізняє: за складом учасників, динаміці руху, розмірі процента, сфері функціонування [16, с. 24].

Три класифікації форм кредиту наводить авторський колектив під керівництвом О. Лаврушіна, який наголошує, що форма кредиту тісно пов'язана з його структурою і в певній мірі з сутністю кредитних відносин, тому форми кредиту розглядає в залежності від характеру: позичкової вартості; кредитора і позичальника; цільових потреб позичальника [12, с. 122-123].

В залежності від характеру позичкової вартості він розрізняє:

- товарну;
- грошову;
- змішану (товарно-грошову) форми кредиту [12, с. 123].

В залежності від того хто кредитній угоді виступає кредитором, а хто позичальником виділяють наступні форми кредиту:

- банківську;
- господарчу(комерційну);
- державну;
- міжнародну;
- громадянську (приватну, особисту) [12, с. 123].

А в залежності від цільових потреб позичальника виокремлюють:

- виробничу;
- споживчу форми кредиту [12, с. 125].

На думку українських вчених Н. Версаль та Т.Дорошенко класифікація форм кредиту здійснюється:

1. Залежно від об'єкта кредитних відносин (форми позичкового капіталу, позичкової вартості):

- товарна – кредитні відносини виникають між продавцями та покупцями, коли останні одержують товари чи послуги з відстрочкою платежу;

- грошова.

2. За суб'єктами кредитних відносин:

- фірмові кредити;
- банківські;
- кредити небанківських фінансово-кредитних установ;
- державні;
- кредити супрабанківських інститутів [1, с. 23-25].

Авторський колектив під керівництвом М.Крупки вважає, що кредит надають у грошовій або товарній формі. У разі товарної форми об'єктом кредиту є матеріальні цінності, у разі грошової – кошти. Крім того, у товарній формі надають комерційний, споживчий кредит у випадку реалізації товарів через торговельні підприємства з відтермінуванням платежу і лізинг (довготермінова оренда майна) [8, с. 175].

У свою чергу колектив під керівництвом Г. Климко виділяє такі форми кредиту:

- банківський;
- комерційний;

- лізинговий;
- іпотечний;
- бланковий;
- консорціумний;
- споживчий [17, с. 350-351].

Авторський же колектив під керівництвом Б. Івасіва у своєму підручнику «Гроші та кредит» виокремив такі форми кредиту:

- комерційний;
- споживчий;
- державний;
- міжнародний;
- банківський [7, с. 288-300].

Загалом, різні дослідники виділяють різну кількість форм кредиту. Авторський колектив під керівництвом відомого вітчизняного вченого В. Базилевича зазначив, що «класифікація кредиту залежить від критерію, покладеного в її основу» [14, с. 497]. З чим ми повністю погоджуємось.

Н. Версаль та Т. Дорошенко взагалі зазначають, що дискусії навколо поняття форма кредиту характерні тільки для вчених постсоціалістичних країн, тоді як західні вчені класифікують кредити не проводячи розмежування між видом, формою чи категорією кредиту [1, с. 23], що є не досить правильно, оскільки між видами і формами кредиту існує певний зв'язок, а саме: ті чи інші види кредиту можуть обумовлювати відповідні їм форми [6, с. 46], а в сукупності вони дають чітке уявлення про складну структуру кредиту і процес його руху в межах товарної і грошової форм [14, с. 472].

В результаті вивчення наукових робіт [1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19] ми дійшли висновку, що характеристика форм кредиту та ознак за якими їх класифікують викликає ще більше дискусій, тому на основі дослідження вищезазначених праць, ми пропонуємо вважати основними формами кредиту такі:

1. Грошову, яка може мати такі сегменти:
 - вексельний;
 - облігаційний.
2. Товарну, яка в свою чергу може мати наступні сегменти:
 - лізинг;
 - франчайзинг;
 - факторинг.

На нашу думку, саме ці дві ознаки повністю відповідають характеру форм кредиту, розкривають його зміст, дійсно притаманні всьому різноманіттю кредитних відносин які нам відомі, мають зовнішній, або формальний характер. Застосовуючи їх до характеристики конкретного кредиту, стає зрозуміло: яким чином, або в якій формі надається кредит, а також стають зрозумілими ситуації коли необхідно вести мову про форми кредиту.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Узагальнюючи результати дослідження наукових робіт щодо форм кредиту, ми дійшли

висновку, що форми кредиту слід класифікувати за двома такими основними критеріями:

1. В залежності від суб'єктів кредитних відносин.
2. В залежності від терміну надання кредиту.
3. В залежності від організаційно-договірного характеру кредиту.

Пропонуємо вважати їх основними класифікаційними ознаками форм кредиту, як такі, що повністю відповідають його сутності.

Список літератури

1. Версаль Н.І., Дорошенко Т.М. Теорія кредиту: Навчальний посібник / Н.І. Версаль, Т.М. Дорошенко. – К.: Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2007. – 483 с.
2. Галицкая С.В. Деньги. Кредит. Финансы: Учебное пособие / С.В. Галицкая. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Эксмо, 2009. – 736 с.
3. Гальчинський А.С. Теорія грошей : Навч.-метод. посіб. / А.С. Гальчинський. – [4-е вид., змінене і доп.]. – К.: Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2001. – 410 с.
4. Гроші, банки та кредит : у схемах та коментарях: Навчальний посібник / За ред. Б.Л. Луціва. – [2-е вид., перероб.]. – Тернопіль: Карт-бланш. – 225 с.
5. Гроші та кредит: Підручник / І.О. Лютий, Н.І. Версаль, О.В. Любка, О.Д. Рожко; за аг. Ред. І.О. Лютого. – К.: ВПЦ «Київський університет», 2010. – 559 с.
6. Гроші та кредит: Курс лекцій з навчальної дисципліни / [Кручок С.І., Алексійчук В.М., Ляшенко Ю.І. та ін.]; за ред. С.І. Кручка. – К.: ДІЯ, 2000. – 132 с.
7. Гроші та кредит: Підручник / За ред. Б.С. Івасіва. – Тернопіль: Карт-бланш, 2000. – 510 с.
8. Гроші та кредит: Підручник / [М.І. Крупка, М.С. Мрочко, Б.М. Вишивана та ін.]; за ред. М.І. Крупки. – Львів: ЛНУ імені Івана Франка. – 2011. – 420 с.
9. Гроші та кредит: Підручник / [Савлук М.І., Мороз А.М., Лазепко І.М. та ін.]; за заг. ред. М.І. Савлука. – [4-е вид., перероб. і доп.]. – К. : КНЕУ, 2006. – 744 с.
10. Демківський А.В. Гроші та кредит: Навч. посібник / А.В. Демківський. – К.: Дакор, 2005. – 525 с.
11. Деньги. Кредит. Банки: Справочное пособие / [Г.И. Кравцова, Б.С. Войштенко, Е.И. Кравцов и др.]; Под общ. ред. Г.И. Кравцовой. – Мн.: Меркванне, 1994. – 270 с.
12. Деньги. Кредит. Банки: Учебник / Под ред. О.И. Лаврушина. – М.: Финансы и статистика, 2002. – 448 с.
13. Деньги. Кредит. Банки: Учебник для вузов / [Е.Ф. Жуков, Л.М. Максимова, А.В. Печеникова и др.]. – М.: Банки и биржи, ЮНИТИ, 1999. – 622 с.
14. Економічна теорія: Політекономія: Підручник / За ред. В.Д. Базилевича. – 6-те вид., перероб. і доп. – К.: Знання-Прес, 2007. – 719 с.
15. Калівошко О.М. Теоретичні засади щодо класифікації функцій кредиту / О.М. Калівошко // Економічний вісник університету: зб. наук. праць. учених та аспірантів. – Переяслав-Хмельницький: ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди», 2012. – Вип. 18/3. – С. 125-127.
16. Малахова Н.Г. Деньги. Кредит. Банки : Конспект лекцій / Н.Г. Малахова. – М.: Приор-изд, 2010. – 128 с.
17. Основи економічної теорії: політ економічний аспект: Підручник: / Відп. ред. Г.Н. Климко. – 4-те вид., перероб. і доп. – К.: Знання-Прес, 2002. – 615 с.

18. Селищев А.С. Деньги. Кредит. Банки : Учебник для вузов / А.С. Селищев. – Спб.: Питер, 2007. – 432 с.

19. Финансы, деньги, кредит: Учебник / Под ред. О.В. Соколовой. – М.: Юристъ, 2000. – 784 с.

Исследованы теоретические основы для классификации форм кредита. Предложено считать основными классификационными критериями форм кредита следующие: денежную; товарную.

Кредит, формы кредита, содержание форм кредита.

Studied the theoretical basis for the classification of forms of credit. Proposed as the main forms of credit classification criteria are: monetary, marketable.

Credit, forms of credit, content forms of credit.